

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มักให้ความสำคัญกับมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือรายได้ต่อหัวต่อปีของประชากร ในขณะที่คุณภาพชีวิตของประชากรกลายเป็นสิ่งที่ถูกมองข้ามมาโดยตลอด ทั้งที่ความจริงการพัฒนามนุษยชาติให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากเท่าไรก็จะเป็นผลให้เกิดแนวโน้มที่ดีของการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศมากเท่านั้น ผลจากการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการก่อสร้างถาวรวัตถุโดยลืมคุณค่าและความสามารถในการเป็นมนุษย์ทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายการพัฒนาประเทศใหม่ แต่ถึงแม้กระแสความคิดนี้จะได้รับความสนใจและได้รับเสียงสนับสนุนมากเพียงใด ในทางปฏิบัติก็ยังไม่พบความจริงว่าทรัพยากรบุคคลของประเทศได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะตราบไคที่การพัฒนาประเทศยังเป็นไปแบบแยกส่วน ผลที่ตามมาก็จะกระทบต่อกันไปเป็นลูกโซ่ที่ไม่มีวันจบสิ้นลงง่าย ๆ กลายเป็นปมปัญหาที่รอกการแก้ไขไม่สิ้นสุด ในบรรดาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาที่มีการสะสมมาโดยตลอดและฝังแน่นอยู่ในชีวิตมากที่สุดก็คือ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปราะบางลงหรือในบางสังคมอาจยิ่งทวีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผลถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในเมืองโดยตรง แต่ประเด็นดังกล่าวกลับเป็นประเด็นท้าย ๆ ที่มีการกล่าวถึง ซึ่งอาจเพราะเป็นสิ่งที่ผูกพันกับความคิดความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าที่จะทำให้สังคม ๆ หนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้การให้ความสำคัญกับสังคมและวัฒนธรรมถูกมองข้ามไป

Antonio Sant' Elia นักผังเมืองผู้กล่าวเป็นกฎเอาไว้อย่างง่าย ๆ ว่า "แต่ละชั่วคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง" (Every generation its down home) เมื่อนำมาพิจารณาถึงความเป็นบ้านเป็นเมืองในมิติทางวัฒนธรรมย่อมไม่พบความต่างที่ว่า แต่ละท้องถิ่นแต่ละชุมชนย่อมมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเองเช่นกัน "เมืองเรณูนคร" ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งในภาคอีสานก็มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาวอีสานโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจึงมีลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง วิวัฒนาการและความเป็นเมืองของ "เรณูนคร" ที่ผ่านระยะเวลาอันยาวนานได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมายพร้อม ๆ กับการสืบสานทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่ทิศทางการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่กลายเป็นเมืองมากขึ้นก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามมา เพราะความเชื่อมโยงที่กระทบถึงกันหมดไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นนโยบายหรือการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ระดับเมืองหรือชุมชน และระดับครัวเรือน ซึ่งโดยมากผลกระทบที่ส่งถึงกันมักมาจากโครงสร้างที่มีขนาดใหญ่กว่าเสมอ

กระบวนการเป็นเมืองที่เกิดขึ้นทำให้ "เมืองเรณูนคร" เป็นเมืองหนึ่งที่ตกอยู่ในภาวะคล้ายกับเมืองอื่น ๆ ทั่วโลก คือ เกิดการเผชิญหน้าของสองวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมเก่าที่เคยยึดถือปฏิบัติในสังคมแบบเก่ากับ

วัฒนธรรมใหม่ที่ชุมชนต้องปรับตัวอย่างมาก ทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนากับการอนุรักษ์ และกลายเป็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาเมืองในด้านอื่น ๆ ต่อไป และในขณะที่การพัฒนาเมืองได้ส่งผลให้ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนต้องปรับเปลี่ยนไปจากอดีต ความเป็นวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่ก็มีส่วนในการกำหนดขอบเขตพื้นที่และกายภาพของเมืองได้เช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า พัฒนาการของเมืองและลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งตราบไคที่เมืองเรณูนครยังอยู่ท่ามกลางกระแสโลกและสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ย่อมหลบเร้นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไปไม่ได้ ปัจจัยดังกล่าวอาจได้แก่ อิทธิพลสื่อสารมวลชน ค่านิยมเฉพาะบุคคล ลัทธิทุนนิยมและพฤติกรรมกรการบริโภค รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวแปรสำคัญที่นำความแตกต่างมาสู่สังคมท้องถิ่น

การนำประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมาวิพากษ์วิจารณ์จึงเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน และบ่อยครั้งที่มีการพาดพิงถึงเรื่องการพัฒนาเมืองควบคู่ไปด้วย โดยข้อสรุปส่วนใหญ่ พบว่าสาเหตุเพราะความเป็นเมืองที่มีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้านทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป แต่เมื่อย้อนถามถึงคนในท้องถิ่นก็มีน้อยคนนักที่จะปฏิเสธการพัฒนาหรือความต้องการถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ หรือสิ่งจำเป็นพื้นฐานอื่น ๆ คำถามจึงมีอยู่ว่าทำอย่างไร ? จึงจะสนองตอบความต้องการของความคิดสองชั้นนี้ได้ และนั่นย่อมหมายความว่า จะทำอย่างไรให้เกิดการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นในท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งความเป็นจริงข้อหนึ่งที่ต้องยอมรับก็คือ เราไม่สามารถจะคงรูปแบบเดิมทางวัฒนธรรมไว้ได้ทั้งหมด เพราะโดยนัยทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงซึ่งไม่หยุดนิ่ง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยใช้ความรู้ทางผังเมืองที่ได้ศึกษามา เพื่อจะได้ทราบถึงความสำคัญของพื้นที่ที่มีส่วนในการรักษาวัฒนธรรมของชาติให้ดำเนินไปด้วยกันได้ภายใต้ยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในพัฒนาการของเมืองเรณูนครทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะทางกายภาพ โดยพิจารณาความเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคประกอบด้วย
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเรณูนคร ตลอดจนพัฒนาการของเมืองที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชน
3. เสนอแนะแนวทางที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองกับวัฒนธรรมชุมชนดำเนินไปด้วยกันได้ภายใต้สภาพสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่เขตสุขภาพิบาลเมืองเรณูนคร จ.นครพนม และพื้นที่ใกล้เคียง

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาพัฒนาการของเมืองเรณูนครตั้งแต่ยุคดั้งเดิมถึงยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2387-2542) โดยเชื่อมโยงพัฒนาการของภาคอีสานที่ส่งผลกระทบต่อเมืองเรณูนครทั้งในระดับชุมชน และระดับครัวเรือน ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเมือง ได้แก่ การเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะทางกายภาพ จากนั้นพิจารณาถึงคุณค่าความสำคัญเชิงวัฒนธรรมของชาวผู้ไทเรณูนครที่สัมพันธ์กับการใช้พื้นที่เมือง ทั้งพื้นที่ที่รองรับกิจกรรมเหล่านั้นโดยตรงและระบบที่วางซึ่งก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ใหม่อันนำไปสู่ลักษณะทางวัฒนธรรมในที่สุด

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของภาคอีสานและวิวัฒนาการเมืองเรณูนคร โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคดั้งเดิม (พ.ศ. 2387 - 2446) ยุคเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2447 - 2488) และยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2542) แต่ละยุคแบ่งองค์ประกอบในการศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น คือ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะกายภาพ วิธีการศึกษาใช้การศึกษาจากหนังสือ เอกสารงานวิจัย การสัมภาษณ์นักวิชาการ นักวิจัย และผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ การสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในช่วงแรก เมื่อมีความรู้และข้อมูลเกี่ยวข้องกับพื้นที่มากขึ้นจึงใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย

2. ศึกษาความสำคัญเชิงวัฒนธรรมของภาคอีสานและชาวผู้ไทเพื่อให้เกิดความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีทั้งลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน การค้นคว้าข้อมูลของยุคดั้งเดิมและยุคเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้รู้และเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ส่วนยุคปัจจุบันเป็นการลงศึกษาภาคสนามโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้เขียนได้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวชาวผู้ไทในระหว่างออกภาคสนาม ช่วยให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชน โดยการสังเกต ซักถาม และจดบันทึก การสัมภาษณ์ใช้วิธีสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปทั้งโดยทางการและไม่ทางการ ส่วนการเก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรมผู้ไทส่วนใหญ่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะจงกับผู้ที่มีข้อมูลลึกซึ้งและได้รับการยอมรับของคนในชุมชนในด้านวัฒนธรรมผู้ไท ทั้งนี้ มีการบันทึกภาพนิ่งและภาพสไลด์ในระหว่างการออกภาคสนามด้วยโดยเฉพาะเมื่อในพื้นที่มีกิจกรรมวัฒนธรรมหรือประเพณีเกิดขึ้น

3. ศึกษาประสบการณ์กระบวนการพัฒนาเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่อื่นจากเอกสาร งานวิจัย และการสำรวจภาคสนามพื้นที่อื่นที่ใกล้เคียง โดยจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเชิงมานุษยวิทยาและวัฒนธรรมผู้ไทได้แนะนำให้ศึกษาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านชาวผู้ไทที่อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อไป โดยวิธีการศึกษานอกจากการลงภาคสนามเพื่อสังเกตสภาพพื้นที่แล้ว ใช้วิธีการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้ที่ได้รับการยอมรับของคนในพื้นที่ด้วยประเด็นคำถามเช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลที่อำเภอเรณูนคร เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างทางวัฒนธรรมของทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งการบันทึกภาพเพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของเมืองทั้งสองแห่งด้วย

4. ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมุมมองใหม่ ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองในมิติด้านวัฒนธรรม โดยศึกษาจากหนังสือและเอกสารงานสัมมนาทางวิชาการซึ่งมีความร่วมสมัยมากกว่า

โดยทำการศึกษาควบคู่ไปกับการออกพื้นที่ภาคสนามด้วยซึ่งช่วยให้เกิดประเด็นในการสืบค้น สังเกต และเชื่อมโยงเรื่องที่กำลังศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ลงพื้นที่จริงเพื่อสังเกตสภาพความเป็นเมืองและวัฒนธรรมชุมชน โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และตั้งสมมติฐานร่วมกับคนในชุมชนและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกัน การลงพื้นที่ที่เมืองเรณูนครส่วนใหญ่ผู้เขียนจะเดินทางไปในช่วงเวลาที่ชุมชนมีงานวัฒนธรรมประเพณีเกิดขึ้น โดยจำนวนวันในแต่ละครั้งแตกต่างกันออกไปเฉลี่ยต่อครั้งประมาณ 3-4 วัน โดยพักอาศัยกับครอบครัวชาวเรณูนครซึ่งมีส่วนช่วยในการเก็บข้อมูลด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรม การประกอบพิธีกรรมและวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในภาพรวมและเฉพาะด้านที่สนใจศึกษา โดยทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกภาพไว้เป็นระยะ ๆ

6. นำข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์จากการออกภาคสนามมาวิเคราะห์ และประมวลองค์ความรู้ทั้งหมดเพื่อสังเคราะห์สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองให้สัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับพัฒนาการของเมืองและความสำคัญทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเชื่อมโยงกับทิศทางการพัฒนาในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ
2. สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาเมืองอื่น ๆ ต่อไป
3. ผลการศึกษาสามารถเป็นแนวทางเสนอแนะต่อหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้การพัฒนาเมืองสามารถดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน
4. แนวทางในการศึกษาจะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ด้านการพัฒนาเมืองที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ ต่อไปได้

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภาคอีสานและเมืองเรณูนคร ศึกษาข้อมูลที่ได้จากหนังสือ ตำรา เอกสารการสัมมนา รายงานวิจัย จากห้องสมุดต่าง ๆ ได้แก่ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักวิทยบริการและห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ห้องสมุดสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ และห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
2. ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของภาคอีสานและเมืองเรณูนคร ได้จากห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สถาบันราชภัฏสกลนคร และการสัมภาษณ์ผู้รู้ทั้งนักวิชาการ นักวิจัย ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเมืองเรณูนคร

3. ข้อมูลกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยของอาจารย์และนักวิจัยในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอีสานและชาวผู้ไท รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นบางอย่างเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ตลอดจนการสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้รู้ในท้องถิ่น

4. ข้อมูลแผนที่ จากผังเมืองจังหวัดนครพนม แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศจากกรมแผนที่ทหาร และแผนที่อื่นจากรายงานการศึกษาต่าง ๆ โดยนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่น่าสนใจ

5. ข้อมูลภาพประกอบ ได้จากหนังสือสมุดภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ภาพเก่าเมืองเรณูนครจากอาจารย์ชัยดิษฐ์ สาลีพันธ์ ส่วนภาพปัจจุบันได้จากการลงสำรวจในภาคสนามของผู้เขียน

1.7 ข้อตกลงร่วมในการศึกษา

1. คำว่า "ผู้ไท" มีการเขียนแตกต่างกันหลายแบบเป็น "ผู้ไทย" "ภูไท" "ภูไทย" แต่โดยรวมมีความเข้าใจตรงกันว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนเลือกที่จะสะกดเป็นคำว่า "ผู้ไท" เนื่องจากจากการศึกษา พบว่า ชาวผู้ไทไม่ใช่กลุ่มชนที่อาศัยตามภูเขาหรือตามดอย จึงไม่น่าจะใช้คำว่า "ภู" ส่วนที่ใช้คำว่า "ไท" เนื่องจากชาวผู้ไทเป็นกลุ่มชนในสายวัฒนธรรมชนชาติไตหรือไท ไม่น่าจะหมายถึง "ไทย" ซึ่งหมายถึงคนสยาม

2. เพื่อเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการของเมืองเรณูนครตั้งแต่ระยะเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน จึงได้กำหนดช่วงเวลาของการศึกษาออกเป็น 3 ยุค โดยยึดเกณฑ์การแบ่งแต่ละช่วงปีจากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในเมืองเรณูนครเป็นตัวกำหนด แต่ละยุค ประกอบด้วย

(1) ยุคดั้งเดิม ได้แก่ ช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2387 - พ.ศ. 2446

ทั้งนี้ เนื่องจาก พ.ศ. 2387 เป็นปีที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากรัชกาลที่ 3 ให้ใช้ชื่อเมืองว่า "เรณูนคร" ส่วนปี พ.ศ. 2446 เป็นปีสุดท้ายที่เมืองเรณูนครมีรูปแบบการปกครองตามธรรมเนียมโบราณ

(2) ยุคเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2447 - พ.ศ. 2488

ทั้งนี้ เนื่องจาก พ.ศ. 2447 เป็นปีแรกที่มีการเปลี่ยนจากระบบเจ้าเมือง มาเป็นตำแหน่งนายอำเภอปกครองเมืองเรณูนคร ส่วนปี พ.ศ. 2488 เป็นปีสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งส่งผลต่อโครงสร้างการพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการปรับตัวทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ รวมถึงสภาพสังคมโดยรวมทั้งประเทศ

(3) ยุคปัจจุบัน ได้แก่ ช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2542

ทั้งนี้ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2489 พ.ร.บ.ต่อต้านคอมมิวนิสต์ถูกยกเลิก เรณูนครได้รับความสนใจจากทางการมากขึ้นเพราะเป็นพื้นที่ทำงานแห่งหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตลอดระยะเวลานับจากนั้นจนถึงปี พ.ศ. 2542 มีการพัฒนาเกิดขึ้นในแทบทุกด้านบนทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยเป้าหมายหลักคือการพัฒนาและยกระดับตัวเองจากการเป็นประเทศด้อยพัฒนา

ในแต่ละยุค ผู้เขียนได้กำหนดกรอบการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

(1) ระดับภูมิภาค ศึกษาถึงสภาพการพัฒนาที่เกิดขึ้นในภาคอีสาน และที่ส่งผลต่อเมืองเรณูนคร

(2) ระดับชุมชน ศึกษาถึงวิวัฒนาการและความเป็นเมืองของเรณูนคร

(3) ระดับครัวเรือน ศึกษาถึงวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างขนาดเล็กของชุมชนเมืองเรณูนคร

ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นในแต่ละโครงสร้างของสังคมที่มีขนาดแตกต่างกัน แต่ก็ส่งผลเชื่อมโยงถึงกันเสมอ เพราะนโยบายการพัฒนาประเทศมักเกิดขึ้นในระดับสูงก่อนที่จะกระจายทิศทางไปยังระดับอื่นที่เล็กกว่าในสังคม และเพื่อให้การศึกษาวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มีความชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น จึงกำหนดองค์ประกอบการพิจารณาออกเป็น 5 ประเด็น คือ

1. พัฒนาการด้านสังคมและการเมือง
2. พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ
3. พัฒนาการด้านสังคมและวัฒนธรรม
4. พัฒนาการด้านทรัพยากรธรรมชาติ
5. พัฒนาการด้านกายภาพ

ในการศึกษาถึงวิวัฒนาการความเป็นเมืองและวัฒนธรรมของชาวผู้ไทเรณูนครครั้งนี้ เพื่อให้เห็นความเหมือนหรือแตกต่างกับหมู่บ้านผู้ไทแห่งอื่น ๆ ผู้เขียนจึงได้นำบางประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับใกล้เคียงมาเปรียบเทียบกับผู้ไทกลุ่มอื่นในภาคอีสาน ซึ่งจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเรื่องผู้ไทจึงเลือกที่จะพิจารณาเปรียบเทียบกับผู้ไทที่หมู่บ้านหนองโองใหญ่ ตำบลโนนยาง และอีกหลายหมู่บ้านในตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากเป็นผู้ไทกลุ่มเดียวกันที่อพยพมาจากเมืองวังแต่ต่างช่วงเวลากันเล็กน้อย และแม้ปัจจุบันจะได้รับการพัฒนาไปมากแต่ก็สามารถรักษาความเป็นผู้ไทไว้ได้ค่อนข้างมาก ซึ่งผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงประกอบในบางหัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย